

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.03.2016, sp. zn. 25 Cdo 3515/2015, ECLI:CZ:NS:2016:25.CDO.3515.2015.1

Číslo: 84/2017

Právní věta: Bez splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 113 obč. zák. nelze posouvat počátek subjektivní promlčecí doby k uplatnění nároku na náhradu újmy na zdraví s poukazem na omezené duševní schopnosti poškozeného v neprospěch odpovědné osoby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.03.2016

Spisová značka: 25 Cdo 3515/2015

Číslo rozhodnutí: 84

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Náhrada za ztrátu na výdělků, Promlčení

Předpisy: § 106 odst. 2 obč. zák.

§ 113 obč. zák.

§ 445 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 25 Co 109, 339/2013, v měnících výrocích I a II a v nákladových výrocích V, VI a VII a rozsudek Okresního soudu v Mělníku ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. 9 C 14/2007, ve spojení s doplňujícím rozsudkem téhož soudu ze dne 5. 6. 2013, sp. zn. 9 C 14/2007 (s výjimkou té jeho části, jíž bylo rozhodnuto o částce 894 532 Kč, úroku z této částky ve výši 8 % ročně od 1. 1. 2013 do zaplacení, úroku z částky 2 818 464 Kč ve výši 0,95 % ročně od 1. 1. 2013 do 30. 6. 2013, úroku ve výši 8 % z částky 883 884 Kč od 16. 9. 2010 do 31. 12. 2012 a úroku z prodlení z částky 359 812 Kč za období od 2. 10. 1998 do 1. 11. 2001 v kapitalizované částce 46 840 Kč), a věc v tomto rozsahu vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se žalobou došlou soudu dne 6. 8. 2001 domáhal náhrady škody na zdraví, kterou utrpěl dne 17. 12. 1997 při dopravní nehodě způsobené automobilem, jehož provozovatelem byla žalovaná a který řídil její zaměstnanec. V důsledku dopravní nehody žalobce utrpěl značná poškození zdraví, musel být hospitalizován a po skončení pracovní neschopnosti mu byl přiznán plný invalidní důchod. Trvalým následkem úrazu trpí žalobce poruchou vstřípivosti, v jejímž důsledku sice porozumí

informacím svého okolí, že byl účastníkem dopravní nehody a utrpěl zranění, avšak v důsledku poruchy tuto informaci zapomene a bez popudu třetí osoby není sám schopen chránit své zájmy.

2. Rozsudkem Okresního soudu v Mělníku ze dne 17. 3. 2006, č. j. 9 C 911/2001-195, bylo rozhodnuto o části předmětu řízení a nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti byl vyloučen k samostatnému projednání.

3. Rozsudkem ze dne 17. 1. 2013, č. j. 9 C 14/2007-467, uložil Okresní soud v Mělníku žalované povinnost zaplatit žalobci na náhradě za ztrátu na výdělků částku 359 812 Kč s příslušenstvím a dále platit od 1. 7. 2001 měsíční rentu ve výši 14 868 Kč (výrok I), dlužnou částku ve výši 14 686 Kč měsíčně za období od 1. 7. 2001 do 31. 1. 2013 v celkové výši 2 026 668 Kč zaplatit do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok II) a ve zbytku nároku žalobu zamítl (výrok III). O nákladech řízení rozhodl tak, že se žádnému účastníku jejich náhrada nepřiznává (výroky IV až VI). Doplnujícím rozsudkem ze dne 5. 6. 2013, č. j. 9 C 14/2007-513, pak soud dodatečně zamítl rovněž žalobu ohledně renty od 1. 7. 2001 do částky 18 897 Kč měsíčně. Okresní soud přitom vyšel ze zjištění, že dopravní nehodu způsobil řidič - zaměstnanec žalované při výkonu zaměstnání, a proto je z náhrady škody odpovědná žalovaná jako provozovatel vozidla. Okresní soud neuznal důvodnou námitku promlčení v rozsahu původně uplatněném, neboť žalobce v důsledku poruchy vstřípivosti nebyl schopen sám uplatnit nárok na náhradu škody u soudu, a proto subjektivní promlčecí doba nepočala běžet dříve, než byl žalobcem nárok uplatněn. Soud stanovil výši ušlého výdělků poškozeného na základě znaleckého posudku z oboru ekonomika z předpokládaného měsíčního příjmu 25 000 Kč hrubého a přiznaného invalidního důchodu. Přiznal tedy žalobci na náhradě za ztrátu na výdělků měsíční rentu ve výši 14 686 Kč, v kapitalizované podobě za období od 1. 7. 2001 do 31. 1. 2013 v částce 2 026 668 Kč včetně příslušenství. Pokud však žalobce rozšířil žalobu dalšími návrhy ze dne 15. 9. 2010 a 10. 1. 2013, jedná se o uplatnění zjevně promlčeného nároku, neboť podáním původní žaloby bylo osvědčeno, že žalobce již byl schopen učinit si potřebný úsudek o skutkových okolnostech významných pro uplatnění nároku, a proto soud žalobu v rozsahu přesahujícím částku 359.812 Kč s příslušenstvím a ohledně měsíční renty přesahující 14 686 Kč zamítl.

4. Krajský soud v Praze k odvolání žalobce i vedlejšího účastníka na straně žalované rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci částku 2 818 464 Kč s příslušenstvím (výrok I), dále počínaje dnem 1. 1. 2013 je povinna hradit měsíční rentu ve výši 33 586 Kč jako náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (výrok II), ohledně úroku z prodlení z částky 359 812 Kč v kapitalizované částce 46 840 Kč řízení zastavil (výrok IV) a ve zbytku uplatněného nároku žalobu zamítl (výrok III). Žalovaná a vedlejší účastník na straně žalované byli uznáni povinnými zaplatit náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů státu a žalobci (výroky V až VII). Odvolací soud vyšel ze skutkových i právních závěrů okresního soudu a uzavřel, že nárok žalobce není jako celek promlčen, neboť u žalobce vzhledem k poruše vstřípivosti promlčecí doba nepočala plynout, dokud neměl prokazatelně veškeré informace o tom, kdo odpovídá za škodu, i o její výši. Na toto lze usuzovat až v momentě uplatnění nároku. Spornou otázkou bylo rovněž určení výše ušlého zisku za situace, kdy žalobce jako OSVČ utrpěl zranění dne 17. 12. 1997, avšak dne 1. 1. 1998 měl nastoupit do zaměstnání s měsíční hrubou mzdou 25 000 Kč. Při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti odvolací soud na rozdíl od okresního soudu nezapočítal pracovní činnost žalobce k jeho tíži a stanovil za období od 15. 9. 1998 do 31. 12. 2012 celkovou výši náhrady v částce 2 818 464 Kč a měsíční rentu stanovil na základě valorizovaného výdělků ve výši 41 666 Kč po odečtení invalidního důchodu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalovaná dovolání do výroků ukládajících jí povinnost

uhradit žalobci ztrátu na výdělků od roku 1998 a platit mu nadále měsíční rentu, jakož i do akcesorických nákladových výroků. Přípustnost dovolání spatřuje dovolatelka v řešení dovolacím soudem dosud neřešené otázky závislosti počátku běhu promlčecí doby na zdravotním stavu poškozeného, případně na řešení otázky stanovení „ušlého zisku“, jež je dle názoru dovolatele řešena dovolacím soudem rozdílně (R 10/1991 a [28 Cdo 1905/2010](#)). Dovolatelka i vedlejší účastník se neztotožňují se závěrem, že běh promlčecí doby započal až v momentě uplatnění nároku, tj. podání žaloby. Dovolatelka uvádí, že posouzení zdravotního stavu žalobce je otázkou odbornou a odvolací soud měl rozhodovat na základě lékařského znaleckého posudku, s jehož závěry se Krajský soud v Praze nevypořádal. K začátku běhu promlčecí doby pak uvedla, že podle odborného posudku byly rozpoznávací a určovací schopnosti žalobce stabilizovány v první polovině roku 1998. O tom, kdo za škodu odpovídá, se žalobce dozvěděl nejpozději dne 6. 1. 1999 u hlavního líčení v trestní věci řidiče obžalovaného pro těžké ublížení na zdraví. O rozsahu zdravotního poškození se žalobce dozvěděl rovněž u uvedeného hlavního líčení, nejpozději však dne 1. 2. 1999, kdy obdržel od pracovníků nemocnice na B. bodové ohodnocení s popisem svých zranění. Na základě uvedených okolností se dovolatelka domnívá, že ke dni podání žaloby dne 6. 8. 2001 byl uplatněný nárok již promlčen. Pro případ, že nárok promlčen není, odvolací soud nesprávně stanovil úrok z prodlení i za období, kdy již byla splatnost jednotlivých splátek úroků z prodlení promlčena, a rovněž v případě stanovení měsíční renty jako náhrady za ztrátu na výdělků nepřihlédl k námitce promlčení a přiznal měsíční rentu ve výši přesahující částku 14 686 Kč požadovanou v žalobě z roku 2001. Konečně dovolatelka nesouhlasí ani se způsobem výpočtu „ušlého zisku“, neboť v judikatuře dovolacího soudu není jednotný výklad otázky stanovení ušlého zisku v případě, kdy poškozený utrpěl škodu na zdraví v období těsně předcházejícím nástupu do zaměstnání. Domnívá se, že postup odvolacího soudu, jenž stanovil ušlý zisk na základě příslibu nástupu do zaměstnání s měsíčním výdělkem 25 000 Kč hrubého, je nesprávný a odvolací soud měl postupovat striktně dle průměrného výdělků poškozeného před vznikem škody. Z uvedených důvodů dovolatelka navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu.

6. Ve vyjádření k dovolání žalobce navrhl dovolání odmítnout pro nepřípustnost, případně jej zamítnout, neboť rozhodnutí odvolacího soudu je správné. Námitky dovolatelky proti posouzení běhu subjektivní promlčecí doby v závislosti na zdravotním stavu poškozeného považuje za judikaturou řešené v případě každého sporu, jde-li o škodu na zdraví. Domnívá se, že dovolatelka nechápe skutečnou podstatu poškození zdraví žalobce, který sice informace potřebné pro uplatnění svého nároku opakovaně získal a pochopil, avšak v důsledku poruchy všípivosti je okamžitě zapomněl, a tudíž postrádá smysl zkoumat u žalobce počátek běhu subjektivní promlčecí doby, neboť u něj nikdy nenastane stav, kdy by věděl, že byl účasten nějaké nehody a utrpěl škodu ani kdo za ni odpovídá. Rovněž v části dovolání napadající stanovení výše ušlého zisku či náhrady za ztrátu na výdělků akcentuje žalobce nemožnost vést spor s plným vědomím všech skutečností, zástupce žalobce tak reagoval na nově zjištěné okolnosti sdělené okolím žalobce.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání žalované je přípustné a rovněž důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

8. V souladu s § 3036 a § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), dovolací soud věc posoudil podle dosavadních právních předpisů.

9. Podle § 3036 o. z. se podle dosavadních právních předpisů až do svého zakončení posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

10. Promlčení se tedy v dané věci řídí podle dosavadních předpisů, tj. podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále „obč. zák.“).

11. Podle § 106 odst. 1 obč. zák. se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Podle § 106 odst. 2 obč. zák. se nejpozději právo na náhradu škody promlčí za tři roky, a jde-li o škodu způsobenou úmyslně, za deset let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví.

12. Zásadně je třeba vycházet z toho, že jednotlivé nároky na náhradu škody na zdraví jsou samostatnými nároky, u nichž běží vlastní promlčecí doby. Počátek jejich běhu je stanoven okamžikem, kdy se poškozený dozví o škodě a odpovědné osobě. Jedná se o tzv. subjektivní promlčecí dobu, přičemž tzv. objektivní promlčecí doba se v případě nároku na náhradu škody na zdraví neuplatňuje. Počátek subjektivní promlčecí doby u práva na náhradu škody se váže k okamžiku, kdy poškozený prokazatelně nabyl vědomost o tom, že na jeho úkor došlo ke škodě (nikoliv tedy jen o protiprávním úkonu či o škodné události) a kdo za ni odpovídá.

13. Odvolací soud tedy správně dovodil, že pro uplatnění práva na náhradu škody na zdraví platí pouze subjektivní dvouletá promlčecí doba, a dále uzavřel, že v konkrétním případě žalobce nedošlo pro závažné poškození zdraví k promlčení nároku na náhradu škody před podáním žaloby u soudu, neboť žalobce neměl do tohoto okamžiku prokazatelně informace o tom, kdo za škodu odpovídá, i o výši škody.

14. Judikatura dovolacího soudu je ustálená v závěru, že o osobě, která odpovídá za vzniklou škodu, se poškozený dozví, jakmile obdrží informaci, na jejímž základě si může učinit úsudek o osobě konkrétního škůdce, tedy jakmile získá vědomost o skutkových okolnostech rozhodných pro vymezení odpovědného subjektu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. [25 Cdo 61/2003](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2008, sp. zn. [25 Cdo 599/2006](#)). Subjektivní promlčecí doba k uplatnění nároku na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti začíná běžet zásadně od okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl o výdělků dosahovaném před poškozením a po poškození, popř. kdy bylo vydáno rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu a poškozený se o něm dozvěděl (rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 4. 1988, sp. zn. 1 Cz 2/88). Nárok na náhradu za ztrátu výdělků po skončení pracovní neschopnosti má charakter opětujícího se plnění a promlčuje se jako celek, nikoliv jen nároky na jednotlivá plnění z něj vyplývající, poskytovaná ve formě důchodu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2006, sp. zn. [25 Cdo 401/2005](#), uveřejněný pod č. 36/2007 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

15. V judikatuře dovolacího soudu se otázka počátku běhu promlčecí doby v souvislosti s ustálením zdravotního stavu poškozeného opakovaně řešila, avšak dosud nebyla řešena otázka počátku subjektivní promlčecí doby k uplatnění nároku poškozeného, jenž sice obdržel veškeré informace podstatné pro uplatnění nároku na náhradu újmy na zdraví, avšak pro závažné poškození mozku tyto informace neudrží v paměti a není schopen je účinně použít. Vedle sebe tak stojí subjektivní právo poškozeného na náhradu škody a princip právní jistoty na straně dlužníka.

16. Podle obecné právní teorie je účelem promlčení jednak stimulovat věřitele ke včasnému vykonání svého subjektivního občanského práva (v oblasti závazkového práva pohledávky), aby věřitelé příliš neodkládali vynucení svého subjektivního občanského práva (*vigilantibus iura scripta sunt*), jednak čelit tomu, aby dlužníci nebyli ohledně svých právních povinností (dluhů) vystaveni po časově

neurčitou dobu donucujícímú zákroku (tzv. vynutitelnosti) ze strany soudů. Tím institut promlčení čelí v souladu s požadavkem právní jistoty existenci dlouhodobě sporných občanských subjektivních práv a jim odpovídajících právních povinností. Ty totiž jsou - zejména pokud jde o jejich dokazování po uplynutí delší doby - vždy spjaty s určitou sporností a neurčitostí (konkrétně jde o spornost, zda subjektivní občanské právo již mezitím nezaniklo splněním, započtením atd.) a nakonec i s případnými složitými soudními spory.

17. Z uvedeného je zjevné, že za situace, kdy zákon výslovně upravuje právo na náhradu škody jako promlčitelné, nelze přistoupit na názor odvolacího soudu, že v konkrétním případě promlčecí doba nepočala plynout před vlastním uplatněním nároku žalobce. Tímto postupem odvolací soud učinil právo žalobce na náhradu škody fakticky nepromlčitelným a postavení žalovaného trvale nejistým. Takovýto výklad je za použití argumentu *reductio ad absurdum* nutno odmítnout. Ochrana osob, které z důvodu duševní poruchy nemohou samy účinně bránit svá práva, je zajištěna ustanovením § 113 obč. zák., podle něhož, jde-li o práva osob, které musí mít zákonného zástupce, nebo o práva proti těmto osobám, promlčení nepočne, dokud jim zástupce není ustanoven; již započaté promlčení probíhá dále, avšak neskončí, dokud neuplyne rok potom, kdy těmto osobám bude zákonný zástupce ustanoven nebo kdy překážka jinak pomine. Bez splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 113 obč. zák. nelze počátek subjektivní promlčecí doby k uplatnění nároku na náhradu újmy na zdraví s poukazem na omezené duševní schopnosti poškozeného posouvat v neprospěch odpovědné osoby.

18. Pokud se v konkrétním případě (s přihlédnutím k závěrům výše citované judikatury) poškozený o tom, kdo je za škodu zodpovědný, dozvěděl nejpozději při hlavním líčení dne 6. 1. 1999, kdy byl za své jednání způsobivší škodu odsouzen zaměstnanec žalované, a o výši škody se dozvěděl nejpozději ke dni 15. 9. 1998, kdy mu byl přiznán plný invalidní důchod, musí se nalézací soud s těmito okolnostmi vypořádat ve vztahu k závěrům znaleckého posudku Fakultní nemocnice K. V. ze dne 17. 1. 2006. Znalecký ústav uzavřel, že k datu 24. 3. 1998 byl u žalobce zjištěn nadprůměrný intelekt a průměrný paměťový kvocient, že již v první polovině roku 1998 si byl žalobce vědom svého poškození a z toho vyplývajících důsledků, stejně tak v tomto období byly stabilizovány rozpoznávací a určovací schopnosti při nakládání s majetkem a při jiných právních úkonech. Pokud dovolatelka uvádí, že odvolací soud pochybil při hodnocení námitky promlčení, když nezohlednil výsledky znaleckého posudku, dovolací soud tuto námitku shledává důvodnou.

19. V posuzované věci bylo zjištěno, že u žalobce okolnosti podstatné pro uplatnění svého nároku postupně získával v průběhu roku 1998 a počátkem roku 1999. Se zřetelem k těmto zjištěním a k závěrům vyplývajícím ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví je třeba u něj stanovit konkrétní okamžik, kdy počala běžet subjektivní promlčecí doba pro uplatnění jeho nároku na náhradu škody. Při stanovení počátku běhu promlčecí doby je třeba tento závěr přesvědčivě odůvodnit, teprve poté je možné kvalifikovaně posoudit námitku promlčení. Závěr odvolacího soudu ohledně promlčení je tedy nesprávný, respektive předčasný.

20. Aniž by bylo zapotřebí zabývat se dalšími námitkami, je z již uvedeného nepochybné, že rozsudek odvolacího soudu není správný, neboť spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jelikož dovolací soud neshledal podmínky pro jeho změnu, napadený rozsudek v rozsahu dovoláním dotčeném bez jednání zrušil (§ 243a odst. 1 věta první, § 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud ve stejném rozsahu i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).